

Yleiset kommentit ennallistamissuunnitelmaluonnoksesta

Suomen maisema-arkkitehtiliitto pitää kansallisen ennallistamissuunnitelman laatimista tärkeänä ja kannattaa tavoitetta luonnon tilan parantamisesta erilaisissa ympäristöissä. Liiton jäsenten työkentän näkökulmasta ennallistamisasetuksen 8. artiklan (nk. kaupunkiartiklan) mukainen kaupunkiekosysteemien kokonaisuus on erityisen tärkeä. Kaupunkivihreän merkitys kaupunkialueiden suunnittelun kannalta korostuu tulevaisuudessa entisestään. Kaupunkivihreä tukee samanaikaisesti luonnon monimuotoisuutta, hulevesien hallintaa, viilennystä, hiilensidontaa ja ilmanlaadun paranemista sekä tuottaa terveys-, hyvinvointi- ja virkistyshyötyjä. Ennallistamissuunnitelmassa esitetty kaupunkivihreän ja puuston lisääminen on siten tärkeää ilmastonmuutokseen sopeutumisen, luonnon monimuotoisuuden ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta.

Suunnitelmaluonnoksessa on useita oikeansuuntaisia viherryttämisen toimenpiteitä, mutta ne jäävät kapea-alaisiksi ja pistemäisiksi. Nykytilan analyysi ja valittujen toimenpiteiden vaikuttavuuden perustelut puuttuvat. Kaupunkiartiklan toimeenpanossa ja tavoitetasojen määrittelyssä tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin eri kaupunkien ja kaupunkiympäristöjen erot. Keskustat, lähiöt, pientaloalueet, teollisuus- ja kaupalliset alueet, matkailukeskukset sekä kaupungin reuna-alueet eroavat olennaisesti sekä viherrakenteen nykytilan että viherryttämismahdollisuuksien suhteen. Erityyppisten kaupunkiympäristöjen maankäyttöpaineet ja esimerkiksi maankäytön tiivistämisen, teollisuuden, infrastruktuurin ja matkailun vaikutukset jäävät vähälle huomiolle. Keskeiset kaupunkiympäristöt, esimerkiksi asuinalueet ja työpaikka-alueet, puuttuvat kokonaan suunnitelmasta, ja nämä tulisi ehdottomasti sisällyttää mukaan. Myös nykyisten viheralueiden ja yleisten alueiden viherrakenteen vahvistaminen tulisi ottaa huomioon paremmin. Puustoa on mahdollista lisätä puistoissa, avoimien viheralueiden ja viljelysalueiden reunavyöhykkeillä sekä aukioilla.

Suuri osa kaupunkivihreästä sijaitsee yksityisillä mailla ja kunnilla on rajallisesti keinoja vaikuttaa näihin. Suunnitelmassa on kuitenkin jätetty huomiotta yksityiset maanomistajat, joilla on keskeinen rooli kaupunkivihreän vaalimisessa. Maisema-arkkitehtiliitto pitääkin tärkeänä yksityisten maanomistajien mukaanottoa ja sitä tukevia toimenpiteitä, esimerkiksi valtion taloudellista tukea ja muita kannustimia. Maisema-arkkitehtiliitto ei pidä suunnitelman kustannusarviota realistisena. Liitto huomauttaa, että viherryttämistä koskeviin toimiin on kirjattu 0 euroa, mikä vie pohjan esitettyjen tavoitteiden saavuttamiselta.

Maisema-arkkitehtiliiton näkemyksen mukaan ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa huomattavasti kokonaisvaltaisempaa otetta ja esitettyä laajempaa keinovalikoimaa ottaen huomioon asuin- ja työpaikka-alueet sekä yleiset alueet ja yksityiset tontit. Maisema-arkkitehtiliitto pitää myös ongelmallisena, että kaupunkiartiklassa ja sen toimeenpanossa on keskitytty lähinnä puuston määrän lisäämisen, laatutekijät sivuuttaen. Latvuspeiton määrällinen tavoite ei saa myöskään johtaa ympäristön kannalta haitalliseen yhdyskuntarakenteen hajautumiseen, etenkin kasvukeskuksissa. Kaupunkiympäristössä, vastaavasti kuin metsä- ja maatalousekosysteemeissä, olisi seurattava ja kehitettävä myös kaupunkivihreän laatua luonto- ja ilmastohyötyjen näkökulmasta. Näiden laatutavoitteiden ja mittareiden määrittely tulisi ottaa osaksi kansallista informaatio-ohjausta. Liitto tuo esille, että kaupunkiartiklassa ei ole otettu huomioon yhteyksiä ja yhteisvaikutuksia muiden artiklojen tavoitteisiin (esim. pölyttäjät, metsät, puiden istutus), mikä lisäisi toimenpiteiden ja koko suunnitelman vaikuttavuutta.

Ennallistamissuunnitelman muita artikloja toteuttavien osioiden osalta Maisema-arkkitehtiliitto pitää tärkeänä linjausta, että luonnon tilaa parantavien toimenpiteiden määrää on kasvatettava myös suojelualueiden ulkopuolella. Suunnitelmaluonnoksessa mainitaan useassa kohdassa kustannustehokkuus, mutta ei avata tarkemmin, mihin tavoitteisiin kustannustehokkuutta peilataan. Jos tavoitteena on suurimman ekologisen hyödyn saavuttaminen mahdollisimman halvalla, niin vapaaehtoinen, väljästi kohdennettu ja julkisilla varoilla kustannettu toiminta ei välttämättä ole kustannustehokkain tapa. Suunnitelmassa tunnistetaan tarve uusille rahoituskeinoille ja kannustimille ja tätä tulisi painottaa. Liitto näkee erittäin keskeisenä valtionhallinnon riittävien resurssien turvaamisen pitkällä aikavälillä.

Maisema-arkkitehtiliitto pitää tärkeänä tietopohjan ja osaamisen vahvistamista luonnon tilan parantamisessa eri ympäristöissä. Tämä edellyttää, että kunnissa, maakuntien liitoissa ja muissa alueidenkäytön keskeisissä organisaatioissa olisi riittävästi maisema-arkkitehteja. Maisema-arkkitehtiosaamista tarvitaan sekä suunnittelussa että informaatio-ohjauksessa. Maisema-arkkitehtiresurssien lisäksi liitto haluaa nostaa esille myös luonto- ja ekosysteemiasiantuntijoiden tärkeyden alueidenkäytössä.

Liitto haluaa myös huomauttaa valmistelun tiukasta aikataulusta. Lausuntokierros alkoi liian myöhään ja sijoittui keskelle lomakautta. Valmistelussa olisi pitänyt turvata sidosryhmien todelliset osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Nyt lausunnoissa esitettyjä näkemyksiä ei käytännössä ole mahdollista ottaa huomioon Suomen kannan valmistelussa. Vaikka kunnat ovat olleet aktiivisesti mukana valmistelussa, suunnitelma koskee myös laajasti muita sidosryhmiä, joiden vaikutusmahdollisuus suunnitelman sisältöön uhkaa jäädä niukaksi. Tämä heikentää lausuntomenettelyn vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaista toteutumista. Suomen Maisema-arkkitehtiliitto on alan keskeisenä toimijana mielellään mukana tiiviimmin ennallistamissuunnitelman ja sen informaatio-ohjauksen toimeenpanossa.

Kommentit luontotyyppien ja lajien tilan parantamisen tavoitteisiin (artiklan 4 tavoitteisiin vastaaminen) / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto pitää tärkeänä, että luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen tilaa parannetaan myös suojelualueiden ulkopuolella. Tämä on olennaista etenkin rakennetuissa ympäristöissä ja taajamissa, joissa pienialaisillakin luontokohteilla, niityillä, pienvesillä, metsäalueilla ja viheryhteyksillä voi olla suuri merkitys ekologisen verkoston jatkuvuudelle. Luontotyyppien pinta-ala- ja tilatavoitteiden ohella tulee tunnistaa niitä ympäröivien alueiden ja luontotyyppien välisen kytkeytyneisyyden merkitys. Kaavoituksen, yleisten alueiden suunnittelun ja infrastruktuurihankkeiden yhteydessä tarvitaan riittävää tietoa luontotyypeistä sekä valtakunnallisesti yhtenäistä ohjeistusta niiden huomioon ottamiseen. Erityisesti rakennetuissa ympäristöissä tarvitaan ohjeistusta direktiivilajien huomioon ottamiseen maankäytön suunnittelussa, rakentamisessa ja kunnossapidossa. Liitto kannattaa myös vieraslajien torjunnan turvaamista ja lisäämistä.

Kommentit meriekosysteemien ennallistamistavoitteisiin (artiklan 5 tavoitteisiin vastaaminen) / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luvut 2-3)

Kaupunkiekosysteemialueiden rajauksiin liittyvät kommentit / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Kaupunkiekosysteemirajausten liite, johon viitataan aineistossa, ei ole lausuntomateriaalissa mukana.

Kommentit jokien ennallistamistavoitteisiin (artiklan 9 tavoitteisiin vastaaminen) / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto korostaa artiklan yhteyttä kaupunkiariklaan. Virtavesien, purojen, tulvatasanteiden ja muiden sinivihreän infrastruktuurin osien merkitys tulee tunnistaa myös rakennetuissa ympäristöissä. Luonnonmukaisesti toimivat purot, kosteikot ja tulva-alueet voivat samanaikaisesti vahvistaa luonnon monimuotoisuutta, parantaa vesien tilaa ja auttaa hallitsemaan ilmastomuutoksen myötä kasvavia hulevesi- ja tulvariskejä.

Kommentit pölyttäjäkantojen ennallistamistavoitteisiin / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Suomen Maisema-arkkitehtiliiton mukaan pölyttäjäkantoja koskeva tilannekuva on esitetty turhan myönteisessä valossa. Tämä on ristiriidassa Kansallisen pölyttäjästrategiassa (2022) kuvattuun tilanteeseen, jonka mukaan uhanalaisuus on lisääntynyt kaikissa tärkeimmissä pölyttäjärhyhmissämme, etenkin

mesipistiäisissä. Vaikka valtakunnallinen kehitys olisi joidenkin aineistojen perusteella vakaampaa kuin Etelä- ja Keski-Euroopassa, pölyttäjäkantojen turvaaminen vaatii kuitenkin toimenpiteitä. Toimenpiteiden yhteys kaupunkikirkkoon ja uuselinympäristöihin tulee tunnistaa paremmin.

Maatalousindikaattoreiden valintaan ja turvamaan määritelmään liittyvät kommentit / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Metsäindikaattoreiden valintaan liittyvät kommentit / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 3)

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto korostaa artiklan yhteyttä kaupunkikirkkoon. Kuntien ja kaupunkien omistamilla lähimetsillä ja taajamametsillä on tärkeä merkitys metsäluonnon monimuotoisuudelle, ekologiselle kytkeytyneisyydelle, virkistykseksi sekä asukkaiden terveydelle ja hyvinvoinnille. Taajamametsien hoitoa ei tule tarkastella ainoastaan puuntuotannon lähtökohdista, vaan myös niiden ekologisten, sosiaalisten ja ilmastohyötyjen näkökulmista. Kuntien käytännöt ja resurssit vaihtelevat, minkä vuoksi tarvitaan yhteistä ohjeistusta ja osaamisen vahvistamista.

Luonnoksessa esitetään orgaanista hiiltä koskevan indikaattorin e) poistamista. Ennallistamisen ilmastohyötyjen ja maaperän tilan kehityksen seuranta jää sen seurauksena nykyistä heikommaksi osaksi toteutusta. Vaikka hiili ei ole ensisijaisesti biodiversiteetti-indikaattori, se kytkeytyy moniin metsäekosysteemin toimintoihin kuten maaperäeliöstöön ja myös vedenpidätyskykyyn ja sitä kautta monimuotoisuuteen. Sen sijaan valittu indikaattori f) (sellaisen metsän osuus, jossa valtalajina ovat luontaiset puulajit) ei ole erityisen vaikuttava. Suomessa ei ole paljon metsiä, jossa valtalajina olisi jokin muu kuin luontainen laji, joten sen arvo indikaattorina on tällä hetkellä aika heikko.

Kommentit heikentämättömyysvelvoitteen kansallisen toimeenpanon ja joustavaan soveltamiseen.

Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto luku 6. Heikentämättömyysvelvoitteen kansallista toimeenpanoa valmistellaan erillisessä lakihankkeessa (<https://ym.fi/hankesivu?tunnus=YM022:00/2025>), josta järjestetään oma erillinen lausuntokierros valmistelun edetessä.

Kommentit erityisesti luontotyyppi ja lajitavoitteita (artikla 4) sekä jokien vapauttamista (artikla 9) tukeviin toimenpiteisiin / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)

Liitto pitää tärkeänä, että toimenpiteessä 1 on mainittu Helmi-elinympäristöohjelman laajentaminen ja tehostaminen. Suunnitelmassa tulee tunnistaa nykyistä selvemmin Kunta-Helmi- ja Järjestö-Helmi-avustusten merkitys ennallistamistoimien käytännön toteuttamisessa.

Kommentit erityisesti meri- ja vesiekosysteemien (artikla 5) ennallistamista tukeviin toimenpiteisiin / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)

Kommentit kaupunkiekosysteemialueiden kaupunkivihreää ja latvuspeittoa lisääviin toimenpiteisiin (artikla 8) / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)

Maisema-arkkitehtiliiton näkemyksen mukaan ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa huomattavasti kokonaisvaltaisempaa otetta ja esitettyä laajempaa keinovalikoimaa ottaen huomioon asuin- ja työpaikka-alueet sekä yleiset alueet ja yksityiset tontit.

Kaupunkivihreän laatutekijöiden huomioonottamista tulee vahvistaa. Esitettyjä toimenpiteitä on täydennettävä niin, että kaupunkivihreää ja latvuspeittoa voidaan lisätä kaupungeissa laaja-alaisesti. Lisäksi on sisällytettävä tavoite, että olemassa olevan varttuneen puuston säilyttämisen tulee olla ensisijaista. Tämä on myös kustannustehokkaampaa puuistutusten uusimiseen verrattuna. Jotta asetuksen tavoitteisiin voidaan päästä, vastuuta kaupunkivihreän ja latvuspeiton lisäämisestä on jaettava kaupunkien lisäksi yksityisille maanomistajille, ja tähän tarvitaan soveltuvia kannustimia. Vastuuta on lisättävä myös valtiolle, erityisesti kaupunkiympäristöissä kulkevien liikenneväylien osalta.

Katu- ja liikenneympäristöjen puuston lisääminen

Katu- ja liikenneympäristöjen puuston lisääminen on kannatettava toimenpide. Tämä edellyttää maankäytön suunnittelussa katu- ja liikennealueiden mitoituksen tarkentamista ja kaupunkivihreän ja erityisesti puuston tilatarpeiden huomioonottamista niin asemakaavoja laadittaessa kuin katusuunnittelussa, kunnallistekniikan suunnittelussa ja peruskorjauksessakin. Suunnitelmassa esitetty lause: ”ja suositaan pienikokoisia, luonnonvaraisina kasvavia puita” on tarkennettava ja poistettava maininta pienikokoisuudesta. Puulajin ja puun tavoitekoiko määräytyy kasvupaikan, käytettävissä olevan tilan sekä tavoiteltujen hyötyjen perusteella. Kohteissa, joissa riittävä kasvutila voidaan järjestää, tulee suosia suurikokoiseksi kasvavia ja pitkäikäisiä puita, jotka tutkitusti tuottavat eniten hyötyjä.

Koulujen ja päiväkotien pihojen kaupunkivihreän ja puuston lisääminen

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto kannattaa koulujen ja päiväkotien pihojen kehittämistä luonnonmukaisiksi, hyvinvointia ja oppimista tukeviksi ympäristöiksi. Toimenpide tulee laajentaa koskemaan myös leikkipuistoja, hoivaympäristöjä, julkisten rakennusten ympäristöjä sekä soveltuvien osien liikunta- ja virkistysalueita. Lause: ”Toimenpide ei sisällä leikkipuistojen viherryttämistä, koska uudistuva yhdyskuntarakentamislaki laajentaisi kuntien yleisten alueiden suunnittelua myös leikkipuistoihin” jää epäselväksi - alueidenkäyttölaki ja tuleva yhdyskuntarakentamislaki eivät poista viherryttämistavoitteiden asettamisen tarkeyttä.

Kaupallisten, teollisuus- ja brownfield-alueiden viherryttäminen

Toimenpide on kannatettava ja erityistä huomiota tulee kiinnittää laajamittakaavaisin teollisuus- ja energiahankkeisiin (esimerkiksi datakeskukset, akkuvarastot), joiden tieltä poistuu merkittävästi viherrakennetta. Kaupallisten, teollisuus- ja brownfield-alueiden lisäksi toimenpiteen tulee koskea myös työpaikka-alueita, jotka tulisi mainita toimenpiteen otsikkotasolla. Uusien alueiden suunnittelun lisäksi tarvitaan olemassa olevien alueiden järjestelmällistä kehittämistä. Lisäksi tulee huomioida, että kunnilla ole keinoja edellyttää nykykäytössä olevien alueiden viherryttämistä ja tähän tarvitaan tehokkaampia kannustimia. Katoille toteutettu kaupunkivihreä on sinänsä kannatettava toimenpide etenkin ilmastonmuutoksen sopeutumisen näkökulmasta, mutta sen lisäksi on korostettava, että maanvarainen kaupunkivihreä on aina ensisijainen ratkaisu.

Kaupunkivihreän kytkeytyneisyyden lisääminen

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto kannattaa toimenpidettä vahvasti. Kaupunkivihreän kytkeytyneisyyden parantaminen on esitetyistä toimenpiteistä vaikuttavin, sillä se sisältää viherverkon laadullista vahvistamista, ei pelkästään määrätavoitteita. Liitto kaipaa suunnitelmassa vastaavia viherrakenteen laatua parantavia tavoitteita. Viheryhteyksien katkosten tunnistaminen sekä puistojen, metsäalueiden, katuvihreän ja yksityisten pihojen yhdistäminen tukevat sekä luonnon monimuotoisuutta että lähivihreän saavutettavuutta. Liitto haluaa nostaa esiin erityisesti väylien ympäristöt ekologisen kytkeytyneisyyden katkoskohtina. On välttämätöntä, että myös valtio osallistuu toimenpiteen toteutukseen parantamalla viherrakenteen kytkeytyneisyyttä väyläympäristöissä esimerkiksi puustoistutuksin sekä vihersilloin tai -alikuluin. Kytkeytyvyyteen kuuluu olennaisesti myös viheralueiden riittävä koko, mikä tulee mainita erikseen.

Tavoitetasojen määrittäminen

Kasvun tavoitetasot eli tyydyttävät tasot määritellään sen jälkeen, kun komissio on toimittanut vuoden 2028 loppuun mennessä ohjauskehysten niiden asettamiselle. Suomen Maisema-arkkitehtiliitto katsoo, että tyydyttävien tasojen asettaminen kansallisesti on erittäin tärkeää. Samalla se toteaa, että tasojen tulee ottaa huomioon erilaisten kaupunkien tarpeet. Kaupunkiekosysteemeille asetettu 10% latvuspeiton kynnyksarvo on koko Suomen kontekstissa erittäin matala, mikä tulisi ottaa huomioon tyydyttävää tasoa määriteltäessä. Asetuksen soveltamisalaan kuuluvien kasvavien kaupunkien tulisi voida itse vaikuttaa latvuspeiton tason määrittelyyn kaupunkiympäristökohtaisesti, kansallisen ohjeistuksen puitteissa. Tämä koskee etenkin kaupunkeja, joiden latvuspeitto on jo nyt korkealla tasolla ja joissa sen merkittävä lisäämistavoite voi tuoda haasteita kaupungin kasvumahdollisuuksien turvaamiselle. Kaupungin mahdollisuus itse määritellä tarkempia tavoitetasoja esimerkiksi maankäyttöluokittain mahdollistaisi puustoistutusten kohdentamisen alueille, joilla viherryttämisestä saavutetaan suurimmat hyödyt, kuten tiiviisti rakennetuille asuinalueille ja keskeisille julkisille ulkotiloille.

Liitto haluaa myös tuoda esille, että latvuspeiton määrällinen tavoite ei saa kuitenkaan johtaa ympäristön kannalta haitalliseen yhdyskuntarakenteen hajautumiseen, etenkin kasvukeskuksissa. Pelkkä määrän tavoittelu saattaa johtaa myös puustoistutuksiin alueilla, joilla niiden hyödyt ilmastonmuutokseen sopeutumisen tai luonnon monimuotoisuuden kannalta ovat vähäisiä tai jopa haitallisia, esimerkiksi luontoarvoja sisältävissä avoimissa biotoopeissa. Alueiden kehittämistä tulisikin punnita aina kokonaisvaltaisesti, niiden arvot huomioon ottaen.

Maisema-arkkitehtiliitto katsoo, että latvuspeiton vahvistaminen yleisesti on erittäin tärkeä ja oikein suunnattuna myös erittäin vaikuttava toimi erityisesti ilmastohyötyjen näkökulmasta. Luontohyötyjen näkökulmasta latvuspeittoon tulisi kytkeä laadullisia indikaattoreita. Suunnitelmassa mainitaan kytkeytyvyys, mutta sen lisäksi myös muut laadulliset mittarit auttaisivat tehokkaammin ohjaamaan latvuspeiton ylläpitämää luonnon monimuotoisuutta.

Tietopohjan vahvistaminen ja informaatio-ohjaus

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto pitää erittäin tärkeänä tietopohjan, osaamisen ja informaatio-ohjauksen vahvistamista. Yhtenä keskeisenä kehittämistarpeena liitto nostaa esille kaupunkivihreän ja latvuspeiton laadullisten tekijöiden ja mittareiden valmistelun. Kaupunkivihreän keskittyminen vain määrällisiin toimiin ei turvaa ennallistamisen pää tavoitteita. Liitto kannattaa myös valtakunnallista koordinaatiota, yhtenäistä tietopohjaa ja asiantuntijoiden ja päättäjien osaamisen vahvistamista. Keskeistä on maisema-arkkitehtiresurssien turvaaminen kunnissa ja muissa alueidenkäytön organisaatioissa kaavoituksen, yleisten alueiden suunnittelun ja kunnossapidon tehtävissä. Suomen Maisema-arkkitehtiliitto pitää erittäin tärkeänä, että laaditaan kansallisesti yhtenäisiä menetelmiä ja ohjeita, joita myös pienemmät ja resursseiltaan rajalliset kunnat voivat hyödyntää. Liitto kannattaa myös suunnitelmassa mainittuja kaupunkivihreän taloudellisen arvon sekä viheromaisuuden hallinnan kehittämistä. Suomen Maisema-arkkitehtiliitto on alan keskeisenä toimijana mielellään mukana asiantuntijana tietopohjan ja informaatio-ohjauksen valmistelussa.

Kaupunkivihreän rahoituspolku ja kannusteet

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto kannattaa lämpimästi rahoituspolun ja kannusteiden kehittämistä. Koska kansallinen ennallistamissuunnitelma toteutetaan toimijoiden vapaaehtoisin toimin, lisärahoitus on ensisijainen keino saada suunnitelma toteutumaan. Valtion osoittamaa rahoitusta on tarpeen osoittaa konkreettisten toimien tukemiseen, sekä tietopohjan kasvattamiseen uudenlaisista suunnitteluratkaisuista, joiden avulla puuston ja muun kaupunkivihreän määrää voidaan lisätä tiiviissä kaupunkirakenteessa yhteensovittamalla eri tilatarpeet aiempaa tehokkaammin. Valtion tarjoama lisärahoitus voisi olla Kuntahelmityyppistä eli mahdollisimman vähäistä hallinnollista ja raportointivelvoitetta aiheuttavaa rahoitusta, jotta

lisäresurssi kohdistuu eniten käytännön toimiin. Valtion tulisi myös turvata kunnille riittävät asiantuntijaresurssit esim. valtionosuusjärjestelmän kautta.

Merkittävä osa kaupunkien maa-alasta, puustosta ja viherrakenteesta sijaitsee yksityisillä tonteilla. Kaupunkivihreän ja latvuspeiton tavoitteita ei voida saavuttaa vain kuntien omistamilla yleisillä alueilla. Suunnitelmassa tulee esittää konkreettisemmat keinot, joilla taloyhtiöitä, kotitalouksia, yrityksiä ja muita kiinteistönomistajia kannustetaan säilyttämään varttunutta puustoa, lisäämään kasvillisuutta, vähentämään läpäisemättömiä pintoja ja toteuttamaan luonnonmukaista hulevesien hallintaa. Kannustimien rinnalla tarvitaan ohjausta, jolla ehkäistään olemassa olevan puuston ja kasvillisuuden tarpeetonta poistamista.

Kaupunkivihreän kytkeminen kuntien käytössä oleviin ohjauskeinoihin

On tärkeää säilyttää kuntien mahdollisuus valita paikallisiin olosuhteisiin soveltuvat ohjauskeinot. Luonnoksen kirjaus siitä, että kukin kunta voi valita kehittämänsä ohjauskeinot, jää kuitenkin liian yleiseksi. Kunnille tarvitaan valtakunnallisesti yhteisiä määritelmiä, tavoitteita, ohjeita, tietoa ja käytännön työkaluja. Tarve on erityisen suuri kunnissa, joilla ei ole riittävästi omaa kaupunkivihreän asiantuntemusta. Kuntien ohjauskeinoja koskevassa toimenpiteessä tulee tunnistaa kaavoituksen ja erilaisten vihersuunnitelmien lisäksi myös kaupunkiluontosuunnitelma yhtenä mahdollisena kuntatason eri tavoitteita integroivana välineenä. Sen avulla voidaan sovittaa yhteen kaupunkiluonnon monimuotoisuutta, viherrakennetta, latvuspeittoa, lähivihreän saavutettavuutta ja ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevia tavoitteita. Ohjauskeinoina on lisäksi mainittava rakennusjärjestys, maisematyölupa sekä puiden kaatamista koskevat lupamenettelyt ja paikalliset määräykset. Ne ovat käytännössä merkittäviä välineitä erityisesti yksityisten kiinteistöjen puuston, läpäisevien pintojen ja muun viherrakenteen säilyttämisessä. Valtakunnallisesti tulee laatia kunnille ohjeistus siitä, miten rakennusjärjestyksillä ja lupakäytännöillä voidaan edistää kaupunkivihreän määrää ja laatua oikeasuhtaisesti ja ennakoitavasti. Ohjeistuksessa tulee käsitellä muun muassa arvokkaan ja varttuneen puuston tunnistamista, korvaavia istutuksia, puiden kasvuedellytysten turvaamista rakennustöiden aikana sekä lupapäätösten seurantaa. Samalla tulee arvioida, ovatko nykyiset maisematyölupaa ja puiden kaatamista koskevat säännökset riittäviä kaupunkiekosysteemien heikentymättömyyden ja latvuspeiton turvaamiseksi.

Viherryttämistavoite kaupunkikehittämisen sopimusvälineisiin

Viherympäristötavoitteiden sisällyttäminen MAL-sopimuksiin, seudullisiin liikennejärjestelmäsuunnitelmiin ja muihin sopimusvälineisiin on kannatettavaa. Mikäli viherympäristötavoitteita halutaan viedä MAL-sopimuksiin, on tärkeää tunnistaa ja tuoda esiin, miten valtio edistää omalta osaltaan tavoitteita. Keinoja voivat olla esimerkiksi kaupunkivihreän investointi- ja rahoitusohjelma ja sekä väyliin kytkeytyvien toimivien viheryhteyksien vaatimien rakenteiden (vihersillat, alikulut jne.) rahoittaminen.

Asetuksen seurannassa käytettävät aineistot

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto tuo esille huolen seurannassa käytettyjen aineistojen epätarkkuudesta. Kaikkia rasteriaineistoja koskevat niiden yleiset haasteet, joita ovat mm. pienten kohteiden aliarviointi. Aineistoihin ja niiden erotuskykyyn liittyvien haasteiden vuoksi olisi tärkeää, että kaupungit voisivat perustella omien toimenpiteidensä vaikutuksia tarkemmilla aineistoilla (mm. pistepilvet ja HSY:n aineistot).

Kommentit erityisesti pölyttäjäkantojen ja maatalousekosysteemien ennallistamista tukeviin toimenpiteisiin (artiklat 10 ja 11) / Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto kannattaa kansallisen pölyttjästrategian toimeenpanon tehostamista. Erityisen kannatettavia ovat pölyttäjien ravintoa, pesäpaikkoja ja suojaisia mikroilmastoja tarjoavien

rakenteiden lisääminen, elinympäristöjen lisääminen ja hoitaminen rakennetuilla alueilla, kasvinsuojeluaineiden vähentäminen sekä vieraslajien aiheuttamien haittojen minimoiminen. Rakennettujen ympäristöjen pölyttäjätöimii tulee täsmöntää siten, että niihin kuuluvat muun muassa: monilajiset ja eri aikaan kukkivat kasvillisuusalueet; paikallisiin olosuhteisiin soveltuva kasvilajisto; niittyjen ja luonnonmukaisten reuna-alueiden lisääminen; avointen biotooppien säilyttäminen ja elinympäristöjen välisen kytkeytyneisyyden parantaminen. Pölyttäjätöimet tulee liittää osaksi kuntien viheralueiden suunnittelua ja hoitoa, katu- ja liikenneympäristöjen kunnossapitoa sekä julkisten ja yksityisten kiinteistöjen viherryttämistä.

**Kommentit erityisesti metsäekosysteemien ennallistamista tukeviin toimenpiteisiin (artikla 12) /
Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)**

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto kannattaa metsän- ja luonnonhoidon käytäntöjen, suositusten, osaamisen ja tietopohjan kehittämistä. Toimeenpanossa tulee tunnistaa nykyistä selvemmin kuntien ja kaupunkien omistamien taajama- ja lähimetsien erityisluonne. Niiden hoidossa tulee yhteensovittaa luonnon monimuotoisuus, ekologinen kytkeytyneisyys, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, virkistyskäyttö, maisema sekä ihmisten terveys ja hyvinvointi. Taajamametsissä voidaan edistää muun muassa lahopuun määrää, sekapuustoisuutta, eri-ikäisrakenteisuutta, luontaista uudistumista, metsänreunojen monimuotoisuutta ja arvokkaiden elinympäristöjen säilymistä. Valtakunnallisesti tulee koota ja levittää kuntien hyviä käytäntöjä sekä tarjota koulutusta ja ohjeistusta taajamametsien suunnitteluun ja hoitoon.

Kommentit ekologista kompensatiota ja luonnonarvomarkkinoita koskeviin toimenpiteisiin

Suomen Maisema-arkkitehtiliitto katsoo, että ekologisen kompensaation roolia tulee vahvistaa nykyisestä. Kompensatio on aina lieventämishierarkian viimeinen vaihe: ensisijaisesti haitta tulee välttää ja toissijaisesti minimoida. Jäljelle jäävä merkittävä luontohaitta tulee kuitenkin hyvittää riittävällä, todennettavalla ja pitkäaikaisesti turvatulla tavalla. Kompensatiota tulee voida soveltaa myös rakennetun ympäristön merkittäviin luontoarvoihin silloin, kun haittaa ei voida välttää tai riittävästi lieventää. Ekologinen kompensatio tulee toteuttaa luonnonsuojelulain ja ekologisen kompensaation asetuksen mukaisesti. Ekologinen kompensatio ei saa muodostua luvaksi heikentää arvokkaita luontokohteita. Korvaamattomat, erittäin hitaasti palautuvat tai erityisen uhanalaiset luontoarvot tulee edelleen ensisijaisesti säilyttää.

**Kommentit tietopuutteiden ja seurantavelvoitteiden täyttämiseksi ehdotettuihin toimenpiteisiin
/ Materiaali: ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 4)**

Luonnoksen seuranta- ja mittarointikokonaisuus jää kaupunkiekosysteemien osalta liian yleiselle tasolle suhteessa suunnitelman yksityiskohtaisiin toimenpiteisiin. Kustannustaulukossa mainitaan erillinen ”kaupunkivihreän ja latvuspeiton seuranta”, mutta sen sisältöä, vastuita, resursseja ja aikataulua ei kuvata riittävästi.

Kaukokartoitus soveltuu kaupunkivihreän ja latvuspeiton määrän seurantaan, mutta se ei yksin riitä laadun arvioimiseen. Rinnalle tarvitaan laadullista tietoa esimerkiksi kasvillisuuden rakenteesta ja monilajisuudesta, puuston iästä ja elinvoimaisuudesta, maaperästä, vettä läpäisevistä pinnoista, viheryhteyksien toimivuudesta sekä lähivihreän saavutettavuudesta.

**Kommentit suunnitelman kustannuksiin ja rahoituspohjaa koskeviin toimenpiteisiin / Materiaali:
ennallistamissuunnitelman yhteenveto (luku 5)**

Maisema-arkkitehtiliitto pitää suunnitelman merkittävänä puutteena sitä, että kaupunkiympäristöjä viherryttävien toimenpiteiden 15–18 kustannukseksi on merkitty nolla euroa. Perusteluna todetaan, että kustannukset täsmentyvät myöhemmin kaupunkivihreän ja latvuspeiton tavoitetasojen tarkentuessa. Nollan euron arvio ei anna realistista kuvaa toimenpiteiden toteuttamisesta. Puuston lisääminen, laadukkaiden kasvualueiden rakentaminen, päälysteiden purkaminen, hulevesiratkaisut, pihojen viherryttäminen, viheryhteyksien vahvistaminen sekä kasvillisuuden pitkäjänteinen hoito aiheuttavat todellisia investointi-, suunnittelu- ja ylläpitokustannuksia. Edellytyksiä luoville toimenpiteille 19–22 on esitetty 1,68 miljoonan euron kustannus.

Suunnitelmaan tulee ennen sen viimeistelyä sisällyttää vähintään suuntaa-antava arvio kaupunkiekosysteemien toimenpiteiden kustannustasosta, rahoituksen lähteistä sekä valtion, kuntien, kiinteistönomistajien ja muiden toimijoiden vastuista. Arviossa tulee erottaa investointikustannukset, jatkuvat hoito- ja ylläpitokustannukset, tietopohjan ja seurannan kustannukset, kaavoituksen ja suunnittelun resurssitarpeet ja osaamisen kehittämisen kustannukset. Lisäksi suunnitelmassa tulisi nykyistä kattavammin arvioida ennallistamistoimien yhteiskunnallisia hyötyjä.

Erityisesti ekosysteemipalveluiden merkitystä tulisi tarkastella nykyistä laajemmin. Ennallistaminen voi tuottaa yhteiskunnalle hyötyjä esimerkiksi tulvasuojelun, vesien laadun paranemisen, hiilensidonnin, luonnon virkistyskäytön, matkailun sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisen kautta. Näiden vaikutusten huomioiminen antaisi realistisemman kuvan ennallistamisen kokonaisvaikutuksista.

Maisema-arkkitehtiliitto näkee erittäin keskeisenä valtionhallinnon riittävien resurssien turvaamisen pitkällä aikavälillä. Kunnille tulee osoittaa riittävä rahoitus ja asiantuntijatuki. Liitto kannattaa EU-rahoituksen aktiivista hyödyntämistä, mutta toimeenpanoa ei voida rakentaa ainoastaan määräaikaisten hankkeiden varaan. Tarvitaan pitkäjänteinen kansallinen rahoituspolku, joka mahdollistaa myös viherrakenteiden hoidon ja vaikuttavuuden seurannan. Yksityisen rahoituksen ja kiinteistönomistajien osallistumisen mahdollisuuksia tulee kehittää, mutta yksityinen rahoitus ei korvaa julkisen vallan vastuuta yleisistä alueista ja kuntien tehtävien riittävästä rahoituksesta. Kannusteiden tulee olla ennakoitavia, oikeudenmukaisia ja käytännössä hyödynnettäviä myös pienissä kunnissa.

Kustannusarvion puuttuminen vaikeuttaa suunnitelman toteuttamiskelpoisuuden, vaikuttavuuden ja kuntataloudellisten vaikutusten arviointia. Luonnoksen vaikutustenarvioinnissa todetaan myös, että toimeenpano voi lisätä kuntien viranomaisten työmäärää ja kustannuksia. Luonnoksessa ei ole riittävästi avattu, miten uudet toimet ja tavoitteet vaikuttavat eri toimialoilla kunnissa - minkälaisia uusia velvoitteita syntyy ja kenelle ja millaisia muutoksia esimerkiksi alueidenkäytön suunnitteluun ja luvitukseen on tulossa. Suunnitelmasta puuttuu myös SOVA-arvion tiivistelmä.